

Pajtaszínház mintaprogram

Közösségépítés az amatőr színjátszás újjáélesztésével

Az amatőr színjátszás népi gyökerekre építve több évszázados hagyománnyal bír hazánkban. A társadalmi jólét és jól-lét segítése érdekében mindannyiunk számára fontos feladat ezen örökség továbbörökítése, az amatőr művészeti mozgalom közösségteremtő szerepének erősítése, új csoportok alakulásának, illetve a meglévő közösségek fennmaradásának támogatása.

A Nemzeti Művelődési Intézet kiemelt feladatának tekinti az amatőr művészeti ágak szakmai támogatását. A területi szintű amatőr művészeti, népművészeti, hagyományörző tevékenységek megőrzésének és fejlesztésének érdekében közösségerősítő programokat, közösségi-művelődési alkalmakat biztosít, valamint a színjátszó csoportok számára fesztiválokat szervez és koordinál. Az Intézet területi módszertani feladatellátása keretében észlelte azt az igényt, miszerint a kistelepülések többségén az amatőr színjátszó csoportok nem kapnak megfelelő szellemi és anyagi támogatottságot, ezáltal fennmaradásuk, közösségfejlesztő szerepük és hagyományörző tevékenységük nem teljesedhet ki.

Az amatőr színjátszás hagyományainak feltérképezése és a szín-

játszó közösségek település életére gyakorolt hatásának megismerése céljából 2014-ben a Nemzeti Művelődési Intézet filmes szakemberei olyan magyarországi falvakban és településeken forgattak, ahol ezeket a tradíciókat sikerült megőrizni. A kisfilm remekül bemutatja a színjátszó csoportok helyi közösségi folyamatokra gyakorolt hatását, a művészeti tevékenység magával ragadó érzését, valamint a közös együttlét következtében kialakult együttműködések és kapcsolatokat, melyek összességében remekül érzékeltette az amatőr színjátszás támogatásának szükségességét.

A Nemzeti Művelődési Intézet és a Magyar Teátrumi Társaság több hónapos tervező és fejlesztő munkájának eredményeképpen létrejött a Pajtaszínház Program, mely a színjátszómozgalom felélesztése és fennmaradása érdekében amatőr színjátszókörök indítását és létrehozását kezdeményezte, olyan településeken, amelyekben nem volt aktív színjátszóköri tevékenység, azonban a település lakosai és közösségei nyitottak voltak az ezirányú tevékenység folytatására.

A program célja az ország kistelepülésein létrehozott amatőr színjátszó közösségek számára egy

olyan élményközpontú tanulási színtér megteremtése, amelyben komplex művészeti és közösségformáló cselekvés kap központi szerepet. Célkitűzése továbbá a helyi színjátszó hagyományok felelevenítése és megőrzése, a lakosság érzékenyítése az amatőr művészeti tevékenységek irányába, ezeken keresztül közösségfejlesztő folyamatok generálása, illetve a színház és a közösségi művelődés iránti elköteleződés és érdeklődés kialakítása minél több emberben; a különböző életkori csoportokba tartozó, azonos élethelyzetben lévő vagy azt megélt személyek bevonásával lehetőség biztosítása a generációk közötti szakadékok áthidalására, együttműködések megszületésére.

A partnerségben indított kezdeményezés módszertani koordinációját a Nemzeti Művelődési Intézet végzi, megyei igazgatóságain keresztül együttműködések épít a települések önkormányzataival, civil szervezetekkel és oktatási intézményekkel. Részt vesz a színjátszó közösségek csoportvezetőinek kiválasztásában és velük folyamatos kapcsolatot tart, segít a felmerült problémák megoldásában, kérdések megválaszolásában. A csoportvezető helyi rendező asszisz-

tensként és közösségi szervezőként működik. Egyéni és csoportos célokat fogalmaz meg a munkafolyamat elején, majd beszámol az eredményekről. Munkájával hozzájárul a csoport közösségé váló csiszolódásához, a bemutatásra kerülő mű kiválasztásához, valamint a program tovább életetéséhez. A Magyar Teátrumi Társaság szakértelmével és tapasztalatával segíti a kezdeményezés lebonyolítását, valamint szakmai mentorokat biztosít az újonnan megalakult közösségeknek és csoportvezetőiknek, hogy a legjobb tudásukhoz mérten tudjanak színpadra állni. A mentor felelős a csoport fejlődéséért, továbbá gondoskodik a csoportvezető felkészítéséről, melyeket szakmai tanácsadás útján valósít meg.

A program során megalakult csoportok egy-egy színpadi előadást hoznak létre, melyet először a település ünnepén, a falunapon vagy más jeles alkalom során mutatnak be. A helyi debütálást követően a program zárásaként, a magyar kultúra napja előtt tisztelegve lépnek színpadra a Nemzeti Színház felajánlásának köszönhetően a Színház stúdiószínpadain. Ezek az alkalmak igazi ünnepei az amatőr színjátszásnak, motivációt és

Jelmezpróba

lehetőséget jelentenek a színjátszó közösségeknek, hiszen professzionális színpadi környezetben mutatkozhatnak be egymásnak és az érdeklődőknek.

A két napos Pajtaszínházi Szemle ünnepélyes köszöntővel kezdődik és a nagy érdeklődésnek köszönhetően teltház előtt zajlik. A közösségek nemcsak egymás, de a széles nyilvánosság előtt is bemutatkozhatnak, ugyanis csoportokat kísérő lelkes lokálpatrióták és a színházbarát látogatók mellett az egymás játékára kíváncsi színjátszók is gyarapítják a nézők sorait. Az előadások megtekintése

ingyenes, a nézők figyelmét pedig rendszerint lenyűgözi a produkciók sokszínűsége. Láthatnak kabaréjeleneteket, komédiát, paródiát, drámát, illetve a csoport saját ötletei és a tagok improvizációi alapján összeállított egyedi előadást is. A Szemle minőségét és különlegességét emeli, hogy az ország különböző pontjain létrejött színjátszó közösségek kulturális országjárásra hívják a nézőket, hiszen előadásaik keretében bemutatják településük, tájegységük sajátos szokásait, nyelvi és észjárását, helyi legendáit, népzenei kincseit vagy népszerű ételeit. A bemutatott darabokat a Nemzeti Művelődési Intézet dokumentálja fényképek és filmfelvétel készítésével, melyeket eljuttat a fellépőkhöz, így teremtve lehetőséget egymás darabjainak megtekintésére.

Az I. Pajtaszínház Program 2015-ben az ország hat megyéjének 24 településén valósult meg. A települések és a közösségi színterek biztosították a csoportok próbái, találkozási számára a helyszínt vagy termet, népszerűsítették a programot, továbbá koordinációs és toborzási feladatokat láttak el. A Pajtaszínház létrehozói már az előkészítési folyamatok során arra törekedtek, hogy ez a kezdeményezés a közösségépítés egyik fontos elemeként épüljön be a település életébe, valamint hagyományte-

Próba a pandémiás időszakban

remtő jelleggel ismétlődjön, melynek szükségességére az első évad sikerei még inkább ráerősítettek. A program az Emberi Erőforrások Minisztériuma, a Nemzeti Színház, a Magyar Művészeti Akadémia és a Nemzeti Kulturális Alap támogató együttműködésének köszönhetően valósult és valósul meg évről évre.

Az első évad tapasztalatait összegezve olyan mintaprogram jött létre, mely az ország bármely pontján adaptálható, így egy évvel később a II. Pajtaszínházról kezdve országossá bővült a kezdeményezés és Magyarország minden megyéjében megalakult egy-egy amatőr színjátszó közösség. A II. Pajtaszínházi Szemle zajos sikert aratott, egyre jobban nőtt a program iránt érdeklődő, abba bevonódó települések és közösségek száma. A program első évadai bebizonyították, hogy a hiánypótló szándékkal elindított kezdeményezésre jelentős igény mutatkozik, s immár mérhető eredményei is voltak a társadalomfejlesztő amatőr művészeti folyamatnak: az első két évad 43 színjátszó közösségből 35 csoport folytatta a közös munkát, s számos új előadással, fellépéssel gazdagították szűkebb pátriájuk kulturális kínálatát, mindezekkel erősítve a közösségben létezés, alkotás örömet. A III. Pajtaszínházi Szemle fellépőcsoportjaival együtt 62 település mondhatta el magáról, hogy színjátszó közösségük már a Nemzeti Színház színpadán is bemutatkozott. A program évadról évadra egyre több érdeklődőt vonzott, a IV. Szemle előadásai egytől egyig teltház előtt zajlottak, mely műsorát az üdítő műfaji sokszínűség jellemezte: helyi gyűjtésen alapuló, népszokásokat feldolgozó jelenet-sor éppúgy szerepelt a felhozatalban, mint bohózat, zenés kabaré, kortárs mű, mesedarab, népszínmű vagy éppen dráma.

Az V. Pajtaszínház Programhoz csatlakozó közösségekkel együtt százra nőtt az öt évad során lét-

rejött pajtaszínházi közösségek száma. Az V. évadban megalakult közösségek próbafolyamatai megörökítésre kerültek, azzal a céllal, hogy kedvet hozzanak új színjátszó csoportok generálásához, valamint szakmailag segítsék ezek tevékenységét. A rövidfilmekben a fellépők, a települések polgármesterei, a Nemzeti Művelődési Intézet munkatársai, a csoportvezetők és a mentorok is elmondták gondolataikat a programról. Az V. Pajtaszínház indulásakor tartott sajtótájékoztató ebben az évben, 2019-ben volt a legsikeresebb. Ez az alkalom amellelt, hogy ismerteti a programot és annak előzményeit, szakmai napként is funkcionál, mely során különböző témában hangoznak el előadások. Az V. Szemlét követően elkészült „A Pajtaszínház Program közösségei” című kiadvány, mely az öt évad során részt vett száz amatőr színjátszó csoportot ismerteti, valamint bemutatja a településeket, ahonnan érkeztek, mesél a csoportok felkészüléséről, és a program utáni életükről, küzdelmeikről, örömeikről, bemutatóikról és terveikről.

A Pajtaszínház Programban a színjátszó csoportok indukálásán és azok bemutatkozó alkalmai-

nak megteremtésén túl számos szakmai nap, találkozó, műhelymunka-sorozat és rendezvény valósult meg az amatőr színjátszás és a program népszerűsítése, valamint a szakmai tudás elmélyítése céljából. 2019 tavaszán például az agórák részvételével valósult meg egy konferencia ebben a témában, majd ősszel egészen Erdélyig utaztak a program koordinátorai, hogy az ott élő közművelődési szakemberek és szervezetek számára is ismertté tegyék a Pajtaszínház program módszertanát. 2020-ban többek között az „Utazó rendező mentor” című programsorozat valósult meg Jász-Nagykun-Szolnok megyében, mely során kistépülések amatőr színjátszóihoz utazott el egy színházi rendező, aki segítette a már megindult folyamatokat, tanácsokat, ötleteket adott a készülő darabokhoz, illetve támogatta a csoportok felkészülését.

2020 szeptemberében a VI. Pajtaszínház Programban újabb 19 pajtaszínházi közösség kezdte meg a próbafolyamatok sorát. Ebben az évben először már nemcsak kistépülések, hanem nagyvárosok, városrészek közösségei számára is lehetőség nyílt a csatlakozásra. A koronavírus-világjárvány hatá-

Csapó! Indul!

sainak következtében a személyes találkozások november közepén leálltak és a csoportok az online térben tartották a kapcsolatot. A záróalkalom is online került megrendezésre decemberben egy szakmai nap megvalósításával. Ennek keretében a Gózon Gyula Kamaraszínház Alapítvány művészei tartottak előadásokat a színjátszás módszertanával és a színház világával kapcsolatosan. A pandémiás időszak részben még a VII. Pajtaszínház Programot is befolyásolta, ugyanis a VII. Szemlén a létrejött 19 csoportból megbetegedések miatt mindössze 16 tudott részt venni. A csoportok a nehéz időszak ellenére is nagyon lelkesen álltak a programhoz és a színjátszáshoz, nem szegték kedvüket a vírus által megkövetelt korlátozások, így amikor személyesen nem volt lehetőségük, akkor online tartották próbáikat.

A Nemzeti Művelődési Intézet az amatőr művészeti ágak támogatása iránt kifejtett tevékenységeit, valamint a Pajtaszínház Programot a jövőben is folytatja, mely értelmében 2022 szeptemberében újabb pajtaszínházi csoportok alakulnak minden megyében a VIII. program keretében.

A Pajtaszínház Program eredményeképpen új, amatőr színjátszó közösségek alakultak meg és működnek aktívan szerte Magyarországon, mely hozzájárul a színjátszómozgalom felelősségéhez és fennmaradásához, a színjátszó hagyományok megőrzéséhez, valamint a színházért és szerető közönség kialakításához. A települések csoportjai különböző életkorú és foglalkozású személyekből tevődtek össze, mely a generációk és a társadalmi osztályok közötti empátiát, elfogadást és összefogást mélyítette el. A színjátszás nemcsak tapasztalatszerzést, kikapcsolódást és fejlődést nyújtott a résztvevőknek, hanem a próbaanyagok során hasonló érdeklődésű

Egy sikeres előadás után a VII. Pajtaszínházi Szemlén

emberekre és barátokra találhattak egymás személyében, míg a program végére már igazi, összekovácsolódott közösséggé váltak.

A program hatására nőtt a közösségi kohézió és a társadalmi aktivitás a bevont településeken, melyek tevékeny és meghatározó alkotóelemévé váltak a pajtaszínházi csoportok. Jeles napokhoz kapcsolódó ünnepek és megemlékezések, helyi kezdeményezések és események állandó fellépőivé váltak. A színjátszó közösségek azonban nemcsak saját településükön mutatkoznak be színdarabjaikkal, káprázatos és egyedi produkcióik jóhíre messze-messze száll, így szomszédos járárok, megyék, de akár elszakított nemzetrészek települési ünnepeinek meghívott, tiszteletben tartott előadóivá válnak.

Mi sem mutatja jobban a program sikerét, minthogy a létrejött színjátszó közösségek nagy része a program zárását követően is tovább tevékenykedik, új és ötletes darabokat állítanak színpadra,

egyesületet alapítanak és működhetnek, faluszínpadot építenek, találkozókat szerveznek és pályázatokot írnak. Lelkes és fáradhatatlan munkájuk eredményeképpen fantasztikus produkcióikkal járják a településeket a színjátszás hagyományait öregbítve. Munkásságuk és tevékenységük a színjátszás népszerűsítésén túl számos esetben olyan inspiráló és ösztönző erővel hatott nézőikre, mely következtében a programtól függetlenül is új színjátszóköri, közösségek szerveződtek és kezdtek meg működésüket.

Hálásan köszönjük pajtaszínházi közösségeink hiánypótló és figyelemre méltó tevékenységét! Bízunk benne, hogy ez a hálózat, mely a program során megalakult, még tovább szélesedik és az amatőr művészeti tevékenységek közösségépítő ereje minden településen kifejtheti hatását.

SZEDLACSEK EMÍLIA közművelődési szakember, szakértő, szakfelügyelő, minőségbiztosítási auditor. Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán 1984-ben népművelés, 2004-ben pedig kulturális menedzser szakképzettséget szerzett. Két évtizeden át Érden a Szepes Gyula Művelődési Központ igazgatója volt, majd 2015-től az Emberi Erőforrások Minisztériuma Közösségi Művelődési és Művészeti Főosztály főosztályvezetője. 2018. augusztus 1-től a Nemzeti Művelődési Intézet Szakmai Szolgáltatások Igazgatósága, majd 2019. február 15-től a Szakmai Igazgatóság vezetője. Szakmai munkája elismeréseként 2005-ben Wlassits Gyula-díjban, 2019-ben Bessenyei György-díjban részesült.